

MURABBIY
ILMIY-MA'RIFIY JURNAL

“**MURABBIY**”

**ILMIY-MA'RIFIY
JURNAL**

Issue:2 2021

<https://science.jspi.uz/>

Chief Editor:

S.Nazarkasimov, Doctor of Philosophy (Ph.D) in Sociology, Vice-Rector of Jizzakh State Pedagogical Institute, Uzbekistan

Deputy Chief Editor:

A.Turaev, senior teacher of Jizzakh State Pedagogical Institute, Uzbekistan

Members of the editorial board:

Sh.S.Sharipov - Professor
B.M.Ochilova - Professor
D.Khodjimetova - assistant professor
A.Pardaev - assistant professor
M.N.Khoshimkhonov - assistant professor
A.I.Saidkasimov - assistant professor -
F.K.Akhmedov - assistant professor
B.E.Toshboev - assistant professor
I.N.Akhmedov - PhD
D.Salimova - PhD
N.N.Alimov - assistant professor
M.Saidov - Ph.D.
X.Maxammadiev - teacher

Editorial Representative:

Abrar Turaev
Jizzakh State Pedagogical Institute,
Uzbekistan
Phone: +998933091877
e-mail: ijtimoiy2017@mail.ru

**ONLINE ELECTRONIC
JOURNAL**

“Murabbiy” ilmiy-ma’rifiy jurnali
“Mentor” scientific-educational
journal

Научно-просветительский
журнал “Наставник”

Indexed By:

Published By:

<https://science.jspi.uz/>

Jizzakh State Pedagogical
Institute, Uzbekistan

MUNDARIJA / CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

№	MUALLIFLAR/ AUTHORS / АВТОРЫ	MAQOLA NOMI/ ARTICLE TITLE/ НАЗВАНИЕ СТАТЬИ	SAHIFALAR/ PAGES/ СТРАНИЦЫ
1	Н.А.Шермухамедова	Даврнинг руҳи ва таълим тизими ислохотларининг мутаносиблиги	4-10
2	С.С.Агзамходжаева	Аёл маънавияти – ҳаёт зийнати	11-16
3	О.М.Ғайбуллаев	Ёшларда диний бағрикенгликни шакллантиришнинг фалсафий моҳияти	17-20
4	Г.М.Тўраева	Юксак маънавият маъсулияти	21-28
5	Ф.Б.Файзиёва	Ёшлар кибер ижтимоийлашуви амалий социологик тадқиқот объекти сифатида	29-32
6	Ф.Маматқулов	Шахс камолотида маънавиятнинг ўрни	33-38
7	А.А.Қамбаров	Ёшларни маънавий-ахлоқий таҳдидлардан ҳимоя қилишда диний ислохотлар масаласи	39-42
8	С.Э.Ибрагимов	Баркамол авлодни шакллантиришда ғўзаллик тушунчасининг аҳамияти	43-47
9	И.М.Арзиматова	Глобаллашувнинг ёшлар маънавий тарбиясига салбий таъсири	48-51
10	Г.Х.То`раева	Globalashuv sharoitida yoshlarda axborot istemoli madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish masalalari	52-55
11	У.Б.Муҳаммадиев	Маънавий-ахлоқий таҳдидларга қарши курашиш ўзликни англашдадир	56-60
12	Н.Алиматова	Глобаллашув шароитида ёшлар онгида миллий ғояни шакллантиришда интеллектуал кадрларнинг роли	61-65
13	S.A. Pilyak	Analysis of the concept of identity in the context of cultural heritage interpretation	66-71
14	Н.Тангиров	Ижод жараёнининг фалсафий таҳлили	72-75
15	М.Мамажонова	Глобаллашув ва маънавий таҳдидларнинг моҳият-мазмуни	76-78
16	Б. Б. Жалолов	Зардуштийлик таълимоти манбалари таҳлилианализ источников учения зороатризма	79-82
17	Ф.Абдусаматов	Ёшлар тарбиясида ислом омили	83-86
18	А.А.Абдурахмонов	Давлат ва жамият бошқарувида ёшлар муаммоларини ҳал қилишнинг устувор йўналишлари	87-91
19	M.Nabiyev	Globalashuv sharoitida ijtimoiy-ma’naviy qadriyatlarga asoslangan mafkuraviy	92-96

		tarbiyaning ahamiyati	
20	М.Маматмусаева	Глобаллашув шароитида мафкуравий тарбиянинг ўрни: муаъммо ва ечимлар	97-101
21	Н. Davlatova	Jizzax vohasi tojiklari: an’anaviy turmush tarzi va urf-odatlari	102-108
22	З. Миркомилова	Глобаллашув: манфаатлар ва зиддиятлар	109-114
23	С. Музаффаров	Миллий ахборот хавфсизлигини таъминлаш маънавий ҳаётнинг долзарб вазифаси	115-118
24	С. Тоштемирова	Глобаллашув шароитида маънавиятни шакллантиришда диний бағрикенгликнинг аҳамияти	119-121
25	С. Каримов	Шахснинг ҳаётий мақсадлари ва уларнинг ижтимоий аҳамияти	122-124
26	А.Э. Зиётова, Э.А. Бозоров	Глобаллашув шароитида маънавий-ахлоқий таҳдидларга қарши курашда таълим-тарбия муассасаларининг вазифалари	125-129
27	А.Ш. Эшмуҳаматов, Ж. Хушбақов	Амир Темур салтанатининг вужудга келиши	130-133
28	А. Пармонов	Ёшлар ватанпарварлиги - хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш кафолати	134-140
29	П. Қулматов	Шах маънавиятини шакллантиришда ота-она масъулияти	141-144
30	Ш.Ж. Хашимов, С.Х. Хашимова	Маънавий глобаллашув, ахборотлашган жамият ва ёшлар тарбияси	145-148
31	А. Холбоев	Ёш авлодни юксак маънавиятли шахс қилиб тарбиялашнинг назарий – педагогик асослари	149-154

GLOBALASHUV SHAROITIDA IJTIMOYIY-MA’NAVIY QADRIYATLARGA ASOSLANGAN MAFKURAVIY TARBIYANING AHAMIYATI

Nabiyev Mansur Jamxur o‘g‘li, O‘zMU mustaqil izlanuvchisi, JDPI Falsafa, tarbiya va huquq ta’limi kafedrasi o‘qituvchisi

Dunyoda g‘oyaviy hamda informatsion xurujlar, turli mafkuraviy, ma’naviy tahdidlar avj olayotgan bugungi kunda yoshlarimiz ma’naviyatini yuksaltirish, tafakkurida sog‘lom dunyoqarash asoslarini shakllantirish muhim ahamiyatga egadir. Buning eng samarali usuli mafkuraviy tarbiyani to‘g‘ri tashkil etishdir. Xo‘sh mafkuraviy tarbiyaning o‘zi nima? Ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha: “Mafkuraviy tarbiya - inson, ijtimoiy guruh, millat, jamiyat dunyoqarashini shakllantirishga, ularni muayyan maqsadlarni ifoda etadigan g‘oyaviy bilimlar bilan qurollantirishga yo‘naltirilgan jarayon[1,250-b].

Yoshlar tarbiyasi bilan bog‘liq bo‘lgan barcha jarayonlar doimo davlatning diqqat markazda bo‘lib kelgan bundan keyin ham shunday bo‘lib qoladi.

Biz maktabgacha ta’lim va maktab ta’limi, oliy va o‘rta maxsus ta’lim tizimi hamda ilmiy-madaniy muassasalarni bo‘lg‘usi Renessansning to‘rt uzviy halqasi, deb bilamiz. Bog‘cha tarbiyachisi, maktab muallimi, professor-o‘qituvchilar va ilmiy-ijodiy ziyolilarimizni esa yangi Uyg‘onish davrining to‘rt tayanch ustuni, deb hisoblaymiz.

Men ishonaman – hurmatli ota-onalar bu tashabbusni albatta qo‘llab-quvvatlab, yangi Renessansning beshinchi halqasi, beshinchi ustuni bo‘ladilar. Va bu ma’naviy-ma’rifiy hayotimizdagi eng mustahkam ustun bo‘ladi, desam, o‘ylaymanki, sizlar to‘la qo‘llab-quvvatlaysizlar[2,5-b].

Davlatimizda, jamiyatimizda yangi renesansni amalga oshirishni maqsad qilgan ekanmiz buning uchun eng avvalo ta’lim-tarbiya tizimiga alohida e’tibor berishimizni ta’lab qiladi.

Jamiyatdagi har bir ijtimoiy kuch yoki aholi qatlamlari o‘z manfaat va maqsad- intilishlarini ifoda etuvchi g‘oyalar tizimini yaratgach, boshqa guruhlarni ham o‘z g‘oyalar ta’siriga tortishga harakat qiladi. G‘oyalar adolatli va haqqoniy bo‘lib, ko‘pchilikning talab-ehtiyojlariga mos kelsa, bu sohadagi tarbiya vositalari ta’sirchan, tarbiyachilar esa faol va fidoiy bo‘lsa ko‘zlangan maqsadga erishiladi. Jamiyat, xalq hali o‘z manfaatlarini anglab yetmagan, o‘z mafkurasini shakllantirib, maqsad sari safarbar bo‘lmagan hollarda begona va zararli g‘oyalar ta’siriga tushish ehtimoli ortib boradi. Bu esa g‘oyaviy tarbiyani yo‘lga qo‘yish,

sogʻlom mafkura tamoyillarini aholi ongi va qalbiga muttasil singdirishni dolzarb vazifaga aylantiradi.

Aslida shaxs tarbiyasining muhim yoʻnalishi - bu gʻoyaviy tarbiyadir. Bu inson ongi va tushunchalari tizimida hayot haqidagi falsafiy, siyosiy, huquqiy, diniy, estetik, axloqiy, badiiy, kasbiy qarashlarni maqsadli shakllantirish jarayonidir. Har qanday tarbiya jarayoni oxir- oqibat, oʻz maqsad va mohiyatiga koʻra gʻoyaviy tarbiyadir. Chunki oilani olamizmi, bolalar bogʻchasini, mahalla, maktab, kollej, litsey, universitet yoki akademiyaning olamizmi – hammasida beriladigan taʼlim va tarbiya jarayonlari talaba va tinglovchilar dunyoqarashini kengaytirish, ularning ongini ilmiy asoslangan bilimlar bilan boyitish hamda jamiyat uchun, uning ravnaqi uchun kerak boʻlgan sifatlarni kamol toptirishga yoʻnaltirilgan boʻladi. Bu ishlar blaning dunyo haqidagi, olamning rivojlanish qonuniyatlari, insoniy munosabatlar borasidagi oʻziga xosliklar, axloq tamoyillari, goʻzallik haqidagi tushunchalarini kengaytirishga xizmat qiladi. Bu - tom maʼnoda mafkuraviy tarbiyaning asosiy poydevoridir. Shuning uchun mafkurasiz inson, mafkurasiz guruh, millat, xalq, jamiyat boʻlishi mumkin emas.

Har qanday mafkuraviy tarbiyaning maqsadi –jamiyatning har bir aʼzosi va ular timsolida har bir ijimoiy qatlam, guruhning tarbiyaviy darajasini taʼminlashdir. Oʻzbekistonda yashab, ijod qilayotgan har bir fuqaro ongi va shuurida asriy milliy qadriyatlarimiz, xalqimizning bugungi va kelgusidagi manfaatlarini ifodalovchi eng sogʻlom gʻoyalar va fikrlar tarzida – xalq tafakkuri tarzida oʻz ifodasini topishi lozim. Bu jihat mafkuraviy tarbiyaning bosh xususiyatlaridan biridir. Mafkuraviy tarbiyaviylik eng avvalo yuksak eʼtiqod, iymon, Vatan va xalq oldidagi masʼuliyat, vatanparvarlik, fidoiylik kabi fazilatlarda namoyon boʻladi.

Respublikamiz ahlisining 64 foizdan ortigʻini yoshlar tashkil etar ekan, yurtimizning istiqboli ham aynan yoshlar qoʻlida ekanligiga shubha yoʻqdir. Yoshlarning irodali, iymon-eʼtiqodli, mustaqil va erkin fikrli, har qanday xurujlarga dadil qarshi bora olishga qodir inson boʻlib yetishishlarida taʼlim muassasasi, oila, mahalla hamkorligi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan mafkuraviy tarbiyaning ahamiyati katta.

Bugungi yoshlar oʻzlarining kim ekanligini, hech kimdan kam emasligini, ajdodlari kim boʻlganini anglab yetdilar. Lekin ayni paytda xalqimizning maʼnaviy birligiga rahna solishga, yoshlarimizning yurtimizga boʻlgan ishonch-eʼtiqodini buzishga urinayotgan kuchlar ham bor. Ular turli xil vayronkor, aldamchi gʻoyalarni pesh qilib, yovuz va gʻarazli maqsadlarni koʻzlab, ayrim irodasi zaif yoshlardan oʻz yurtiga, ona Vataniga, hatto ota-onasiga qarshi boʻlgan dushmanlarni tayyorlashga urinmoqdalar.

Farzandlarimiz maktabdan qanchalik bilimli bo‘lib chiqsa, yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyot tarmoqlari shuncha tez rivojlanadi, ko‘plab ijtimoiy muammolarni yechish imkoni tug‘iladi. Shunday ekan, Yangi O‘zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi desam, o‘ylaymanki, butun xalqimiz bu fikrni qo‘llab-quvvatlaydi[3,6-b].

Endigi asosiy vazifa kishilarimizning mustaqil fikrlashga o‘rganishi, o‘ziga ishonchining orta borishidir. Chunki tafakkur ozod bo‘lmasa, ong va shuur tazyiqidan, qullikdan qutulmasa, inson to‘la ozod bo‘lolmaydi”[4,34-b].

Tafakkurning ozod bo‘lishi yangicha, mustaqil dunyoqarashni shakllantirishning muhim omilidir. Yangichi dunyoqarash tizimda esa, olimlarimiz tomonidan e’tirof etilgan ertangi kunga ishonch tuyg‘usining ustuvorligini ta’minlash muhim ahamiyat kaasb etadi. Uning ahamiyati eng avvalo, shaxs dunyoqarashidagi barqarorlikni belgilovchi xalqa sifatida chiqishida, ikkinchidan, mavjud yoki yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan qiyinchiliklardan cho‘chimaslikka, ularga qarshi tura olish va bartaraf etishning oqilona yo‘llarini izlashga undashida, uchinchidan, xulqidagi sobitlik, izchillik va amaliyotidagi faollikni ta’minlashga xizmat qilishida ko‘rinadi. Ayni paytda, bu tuyg‘u keng ma’nodagi ijtimoiy taraqqiyot mo‘ljallarining nechog‘li aniq va asosli belgilab olinganining o‘ziga xos in’ikosi hisoblanadi[5,126-b]. Shunday ekan, bir tomondan, O‘zbekiston o‘z taraqqiyotining ana shunday aniq mo‘ljalini belgilab olganini va unga – buyuk kelajakka erishish uchun real ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, ma’naviy-ma’rifiy asoslarga egaligi va, boshqa tomondan, faqat istiqloq, faqat o‘z davlatchiligimiz ana shu maqsadga erishishning asosiy kafoloti bo‘lishi mumkinligi mafkuraviy tarbiya jarayonida markaziy o‘rinni egallashi shart. Mafkuraviy tarbiya bo‘lganda ham, milliy tarbiya asosiga qurilgan mafkuraviy tarbiya bo‘lishi lozim. Shuningdek, u globallashuvning hozirgi avj olayotgan sharoitlari va imkoniyatlarini hisobga olgan holda yangi mazmun va shaklda olib boriladigan tarbiya bo‘lishi taqazo etiladi. Milliy tarbiya millat vakillariga ayniqsa uning yoshlariga milliy meros, urf-odat. an’ana va azshokdagi eng iltor xususiyatlarni qadriyatlarni singdirish orqali milliy ong, dunyoqarash, ruhiyatni shakllantirish, o‘zligini anglatish, milliy g‘urur va iftixor tuyg‘ularini mustahkamlash, milliy manfaat, millat istiqboli uchun mas’ullikni ongi va qalbiga singdirish, milliy zaminlardagi boy meros asosida ma’naviy boyitish borasida olib boriladigan amaliy faoliyat yo‘nalishidir. Har qanday tarbiyada bo‘lganidek milliy tarbiyada ham aniq maqsadlar ko‘zlanadi. Globallashuv avj olayotgan bugungi kunda milliy tarbiyaning strategik yo‘nalishini keng ma’nodagi ma’naviyatimizni millatimizga yot bo‘lgan turli zararli ta’sirlardan himoya qilish, uni yoshlarimiz ongi, qalbi, dunyoqarashining ajralmas qismiga aylantirish tashkil

qiladi. Milliy tarbiya oiladan boshlanadi, mahalla va ta’lim tizimida davom ettiriladi. Chunki, shaxs ma’naviyati, uning dunyoqarashi, insonning tasavvur va e’tiqodiga aloqador ko’nikmalar majmui asosan oilada shakllanadi. Shu ma’nodagi oila – haqiqiy ma’naviyat o’chog’i, mafkuraviy tarbiya omili va muhitidir. Binobarin, milliy mafkuramizga xos ilk tushunchalar inson qalbi va ongiga avvalo oila muhitida singadi. Bu jarayon bobolar o’giti, ota ibrati, ona mehri orqali amalga oshiriladi.

Milliy ongi rivojlangan, o’zligini anglagan, dunyoqarashi shakllangan millat vakili o’z millatini ulug’laydi, uning manfaatini himoya qiladi, uning oldida mas’ul ekanligini gushunib yetadi, uning manfaatini boshqalar manfaati bilan almashtirmaydi, unga sadoqat kuchli bo’ladi. Shu millat vakili bo’lganligidan faxrlanadi va g’ururlanadi. Bu inson uchun eng oliy ne’mat hamda ulug’ ma’naviy boylik ekanligini doimo his etib yashaydi. Lekin bugungi globallashuv jarayoni milliy tarbiyaga ham o’zining salbiy ta’sirini o’tkaza boshladi. Bugun turmushimiz va hayotimizning barcha sohalariga o’zga mamlakatlar xalqlari hayotidagi ko’pgina urf-odat, an’ana va qadriyatlar jadal kirib kelmoqda. Albatta, ularning biz uchun maqbul bo’lganlarini qabul qilishimiz mumkin. Ammo ularni ko’r-ko’rona, o’zimizniki hisobiga qabul qilishimiz maqsadga muvofiq emas. Masalan, millatimizda asrlar osha qon-qonimizga singib ketgan ota-onamizni ulug’lash, oila muqaddasligini himoya qilish, farzandning ota-ona oldidagi burchi, ularning gaplariga quloq solish, qilinadigan har bir katta ishlarni bamaslahat amalga oshirish, aka-ukalar, aka va singillar, kelin qaynota, qaynonalar o’rtasidagi o’zaro bog’liqlik mehr-oqibat, ustoz va shogird hurmati kabi muqaddas qadriyatlarni qayta tiklash milliy tarbiyamiz oldida turgan eng dolzarb vazifadir. Ammo bugun Yevropaga xos bo’lgan individualizm, ota-ona holidan xabar olmaslik hatto ular vafot etganda oxirgi manzilgacha kuzatishga yaramaslik aka-uka, akasingillar o’rtasidagi yaqinlikning bo’lmasligi va ularning bir-birini qo’llab-quvvatlamasliklari va boshqa bir qator holatlar millatimiz hayotiga kirib bormoqda. Bunday salbiy jarayonlarning oldini olish uchun ham milliy tarbiyamizning bosh yo’nalishi globallashuv jarayonida sodir bo’layotgan ana shu salbiy holatlarni bartaraf etish taraqqiyotimiz talabi hisoblanadi

Bizga bu borada jahonda eng yuksak taraqqiyotga erishgan, ammo o’zining milliy qadriyatlarini avloddanavlodga yetkazib, uni mustahkamlab kelayotgan Yaponiya davlati tajribasi o’rnak bo’lishi mumkin. Ular milliy g’ururi, iftixorning kuchliligi va millat istiqboli uchun kurashdagi yakdilligi bilan bugungi yuksak taraqqiyotga erishdi hamda mustahkam milliy ma’naviy immunitet salohiyatini shakllantirdi. Ular ma’naviyatida tashqaridan ko’rsatiladigan ta’sirlarni sezish

kiyin. Ular eng ilgʻor ishlab chiqarishni tashkil qilish, texnika va texnologiyalarni yaratish bilan jahon bozorlarini egallashlarida milliy tarbiya muhim oʻrinni egallaganliklari koʻpchilik uchun yangilik emas. Bu tajribadan samarali foydalanish milliy rivojlanish gʻoyasida ham oʻz ifodasini topishi foydadan holi boʻlmaydi. Shu munosabat bilan fikrimizcha, globallashuvning bugungi milliy hayotimizga oʻtkazayotgan taʼsiridan himoyalanimiz uchun mustaqil milliy maʼnaviy immunitetni shakllantirish zarur boʻladi.

Milliy istiqlol mafkurasi xalq farovonligi, yurt tinchligi, Vatan ravnaqi, ijtimoiy xamkorlik, millatlararo totuvlik, dinlararo bagʻrikenglik, komil inson kabi gʻoyalarga tayanar ekan, ana shu gʻoyalarga qarshi qaratilgan xatti-xarakatlar tashqi va ichki tahdidlarning oldini oladi.

Chunki milliy gʻoya chuqur eʼtiqodga aylangan taqdiridagina u ulkan kuch va qudratga ega boʻladi. Buning uchun esa xalqda mafkuradan oʻrin olgan gʻoyalarga kuchli ishonch, eʼtiqod va unga amal qilish boʻlishi lozim.

Xulosa sifatida shuni adoxida taʼkidlashimiz lozimki, bunda, avvalo, har jihatdan faol insonni tarbiyalashga eʼtibor qaratish, gʻoyaviy tarbiya vositasida shaxsning salohiyatini maksimal darajada yuzaga chiqarishga erishish, har bir bolaning iqtidorini rivojlantirishga ypgʻu berish zarur. Buning uchun inson passiv ijrochilikdan emas, balki faol tashabbuskorlikdan koʻproq manfaatdor ekanligiga ishontirish kerak. Yoshlarda mehnatga ishtiyoq uygʻotish, tirishqoq va sergʻayrat shaxsni tarbiyalash, shaxsni oʻzi ustida qunt bilan ishlashga oʻpgatish. Shuningdeq milliy gʻururi baland, masʼuliyat va burch hissiga ega, intizomli, demokratiyani hayot tarziga aylantirgan, kelajagi oʻz koʻlida ekaniga ishongan mustaqil shaxsni tarbiyalashga ustuvor ahamiyat berish zarur.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Falsafa qomusiy lugʻat. T., Sharq, 2004, 250-bet.
2. <https://prezident.uz/uz/lists/view/3864>
3. <https://prezident.uz/uz/lists/view/3864>
4. Karimov I.A. Oʻzbekistonning siyosiy-ijtimoiy va iqtisodiy istiqbolining asosiy tamoyillari. // Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir. 3-jild. –T., Oʻzbekiston, 1996, -34.
5. Ochildiev A. Milliy gʻoya va millatlararo munosabatlar. T., Oʻzbekiston, 2004. 126 –b.